

'SOMS DENK IK: IS HET WEL GOED WAT WE DOEN?'

In het patchworkgezin van Sabine Tielenius Kruythoff (46) was naast haar eigen vier (stief)dochters best plek voor nog een meisje. En dus groeide de Zuid-Afrikaanse Mandisa (21) op bij haar Zulufamilie – en bij haar Nederlandse 'white mom'. Het contrast tussen de twee culturen is enorm. Sabine: 'Dat we haar opgenomen hebben in ons gezin, heeft Mandisa vleugels gegeven. Maar het brengt haar, en ons, soms wel in een lastig parket.'

TEKST DEIRDRE ENTHOVEN FOTOGRAFIE BRENDA VAN LEEUWEN MAKE-UP RONALD HUISINGA

Van links naar rechts: Maud (19), Mandisa (21), Dominique (9), Kees, Jasmine (7), Sabine en Puck (15).

andisa hoort bij ons. Ze is een van onze meisjes. Wij hebben haar niet geadopteerd, zij heeft een geweldige moeder. Maar ze is al sinds haar jongste jaren bij ons, noemt Kees “pappie” en mij haar “*white mom*” en ze voelt echt als onze dochter. Dat we haar hebben opgenomen in ons gezin heeft ons leven verrijkt, en heeft haar vleugels gegeven. Maar het brengt haar, en ons, soms ook in een lastig parket. Want ze mag dan westers opgroeien, haar wortels liggen daar waar zij vandaan komt, in Zululand. En haar familie in Zululand is haar net zo lief als het kosmopolitische, bevoorrechte leven dat ze bij ons vindt.’

GELE KRAALTJES

‘De eerste keer dat Mandisa en ik elkaar ontmoetten weet ik nog heel goed. Kees en ik kenden elkaar net. Het was de eerste keer dat ik hem opzocht in Durban, Zuid-Afrika, waar hij werkte voor Unilever. Samen haalden we het dochttertje van zijn huishoudster Sindi op van de tennisles die Kees voor haar had georganiseerd. Ze was toen acht jaar. Van een afstandje zag ik haar staan, als enige donkere meisje tussen de blanke kinderen. Haar haren in kleine vlechtjes, vol gele kraaltjes. ‘Dit is Sabine,’ zei Kees liefdevol. Mandisa keek me verrast aan, met donkere, vrolijke ogen – ze had nog geen weet van de nieuwe vrouw in Kees’ leven.

Kees had al eerder een aantal jaar in Durban gewoond. Ook toen had Sindi voor hem gewerkt en woonde ze, samen met haar dochttertje Mandisa, bij hem. Mandisa speelde graag met Maud (nu 19) en Puck (nu 15), Kees’ dochters uit zijn eerste huwelijk, die net wat jonger waren dan zij. De meisjes woonden deels bij hun moeder in Nederland, en deels bij hun vader in Durban, waar hij CEO van Unilever in Zuid-Afrika werd. Toen al was Mandisa een soort zusje voor hen. Samen zaten ze uren onder de avocadoboom in de tuin te spelen, terwijl ze met elkaar communiceerden in een eigen taal. Iedereen was dus verheugd dat Kees na twee jaar China terugkeerde naar Durban. De “zusjes” waren – in elk geval in de schoolvakanties – weer herenigd.’

STERKE KLIK

‘Zo ging het ook toen ik bij Kees ging wonen. Maud en Puck kwamen in de vakanties en in de tijd daartussen was alleen Mandisa er. Ik had zelf geen kinderen, maar wel een grote kindervens. Ik vond het heerlijk om dat vrolijke, schattige meisje om me heen te hebben. En ik had een sterke klik met haar. Samen ondernamen we veel. Ik las haar voor en knuffelde haar, bracht haar naar school en naar zwem- en tennisles. We gaven haar de educatie die ze verdiende, dat was voor ons niet meer dan normaal. We dachten, we hebben het zo goed, dat willen we graag delen, en we willen ook iets teruggeven aan dit mooie land. Dat kunnen we onder meer doen door Mandisa te helpen zich te ontwikkelen. Uiteraard is Sindi Mandisa’s moeder. Daar bestaat geen twijfel over. Alles ging, en gaat nog steeds, in overleg met haar. Zij is blij dat Mandisa kansen krijgt die zij anders niet zou hebben gehad. Mandisa’s vader is nagenoeg niet in beeld, en zoals vaak het geval is in hun cultuur, heeft hij geen rol in haar opvoeding.’

HOUT SPROKKELLEN

‘Mandisa greep de kansen die we haar boden met beide handen aan. Wat niet betekent dat het altijd makkelijk was voor haar. Ook toen al schipperde zij tussen twee culturen. Als Maud en Puck bij ons waren sliep zij bij de meisjes op de kamer, terwijl zij in de periodes daartussen bij Sindi sliep of bij ►

‘Op school was ze het enige donkere meisje. Ze hield zich kranig. En schakelde geruisloos over van de ene naar de andere wereld’

In Zululand sliep ze op de grond van de hut. Het contrast met onze huizen, de zwembaden en sportclubs, was groot'

haar oma in Zululand. Daar, op het platteland, woonden ook haar oudere broer Sphephelo en haar neefjes en nichtjes. Daar sprak ze Zulu, haalde ze water uit de rivier, sprokkelde hout om vuur te maken en sliep ze op de grond van de hut. Het contrast met ons leven, in mooie huizen met zwembaden, goede restaurants en sportclubs, was groot. Op school was ze het enige donkere meisje tussen de blanke leerlingen. Maar ze hield zich kranig staande. En schakelde ogenschijnlijk geruisloos over van de ene naar de andere wereld. En soms liepen die werelden dwars door elkaar heen. Toen Kees en ik trouwden was Mandisa samen met Maud en Puck bruidsmisje tijdens de westerse ceremonie in Kaapstad. Bij het traditionele Zulu-huwelijk was Sindi mijn getuige.'

HET VOELDE GOED

'Soms dacht ik, is het wel goed wat we doen? Als we meegingen naar Zululand zag ik hoe groot het verschil was tussen het leven dat we Mandisa gaven en dat van haar leeftijdgenoten. Zij leefden in behoorlijke armoede, hadden slechte gebitten en nauwelijks scholing. We maken haar speciaal door wat we doen, realiseerde ik me. Ze ontgroeit haar cultuur, haar wortels. Kan ze nog terug als ze dat ooit wil? Kees en ik spraken er regelmatig over. Moesten we haar dan achterlaten in een leven waarin mannen haast geen verantwoordelijkheid nemen en vrouwen alleen maar kinderen krijgen en het zware werk doen? We concludeerden dat wat we deden uiteindelijk voor Mandisa het beste was. Bovendien was ze ook gewoon al een van onze meisjes, een onderdeel van ons gezin. Het was ondenkbaar dat ze er niet meer bij zou zijn.

Toch gebeurde dat in zekere zin vrij snel. Toen Mandisa twaalf jaar was verhuisden we voor Kees' werk naar Londen, en vervolgens naar Brazilië. Het was een onzekere tijd waarin we niet wisten waar we uiteindelijk zouden gaan wonen, en waarin ik probeerde via IVF zwanger te worden. We namen Mandisa niet mee. Ze zat nu op een goede middelbare school en alles was voor haar geregeld. We vonden een baan voor Sindi bij een bekende bloemist in Durban. Het was een goede baan, wat behalve voor Sindi met name belangrijk was voor Mandisa. Op haar elitaire, blanke school kon zij nu zeggen dat haar moeder als bloemist werkte en dat had meer aanzien dan een baan als huishoudster. We hadden regelmatig contact met elkaar, maar de afstand was natuurlijk groot.'

PATCHWORKGEZIN

'Ons geluk was compleet toen Kees en ik samen ook nog twee dochters kregen. Eerst Dominique (nu 9) en kort daarna Jasmine (nu 7). We woonden in São Paulo en een paar jaar later in New York, waar we nu nog wonen. Maud en Puck zaten in Nederland, en Mandisa in Zuid-Afrika. Ons gezin was verspreid over de wereld, maar in de vakanties zagen we elkaar. We lieten Sindi en Mandisa in de zomers overkomen naar Saint-Tropez, waar mijn ouders wonen. Het was geweldig om te zien hoe Sindi daar trots over de markt paradeerde, met een mand op haar hoofd.

Kerst vieren we ieder jaar in Zuid-Afrika. Een van mijn mooiste momenten blijft steeds weer als we met zijn allen aan een grote, mooi gedekte kersttafel zitten. Een prachtig patchworkgezin waarin iedereen zijn eigen plek heeft.

Natuurlijk is het niet altijd zo'n sprookje. Er zijn ook moeilijke momenten. Mandisa is steeds meer verwesterd, maar haar wortels liggen in Zululand. Ze zit dus echt tussen twee culturen in. Heel Afrikaans aan haar is haar dienstbaarheid. Ze helpt meer dan wie ook met het huishouden, vraagt als ze bij ons is: "Waar kan ik mijn was doen?" en ruimt de keuken op. Ook is ze vrij gesloten. Ze heeft er moeite mee haar emoties te tonen en me te vertellen wat ze op haar hart heeft. Aan de andere kant klaagt ze tijdens de wintersport net zo veel als de anderen over bevroren tenen. En plukt ze nuffig de pijnboompitten uit haar salade omdat ze die niet lekker vindt. Haar zusjes, groot en klein, luisteren met open mond als ze vertelt over haar leven in Zululand. En tegelijkertijd lachen haar nichtjes daar haar weer uit omdat ze een *citygirl* is die niet eens een waterkruik op haar hoofd kan dragen. Soms ben ik bang dat ze nergens echt thuis hoort.'

TUSSENJAAR

'Maar wat deed Mandisa het goed. Ze maakte haar school af en kwam voor een tussenjaar naar New York. Voor het eerst woonde ze weer echt bij ons. Voor Dominique en Jasmine was het fantastisch om die grote, geestige en geweldige zus nu eindelijk eens dichtbij te hebben. Mandisa ging stage lopen bij een reclamebureau. Het was de koudste winter sinds jaren, er lag een meter sneeuw, en ze moest voor het eerst met de metro. Bij het metrostation stond ze vervolgens een uur buiten te wachten. Dat een metro ondergronds gaat had niemand haar verteld.

Thuis draaide ze volop mee in het gezinsleven, alsof ze nooit anders had gedaan, maar buiten de deur was het aanpoten. Mandisa was niet assertief, niet proactief, ze wachtte af. "Als je mee wilt doen in deze wereld moet je leren voor jezelf op te komen," herhaalde ik steeds. "En moet je zelf initiatief nemen, niemand krijgt het voor niets!" Ik probeerde het haar te leren, maar ze werd er gek van. Ze draaide zich op haar hakken om en liep weg.

Na drie maanden New York stuurden we Mandisa naar Sevilla om Spaans te leren. Dat was zo mogelijk nog meer uit haar *comfort zone*. Ze kwam in huis bij een familie die geen woord Engels sprak. Waar we niet aan hadden gedacht was dat donkere mensen in New York niet opvallen, maar in Spanje des te meer. Ze werd gediscrimineerd om haar huidskleur. Aan de telefoon riep ze dat ze het verschrikkelijk vond. Waarom deden we dit, vroeg ik me geregeld af. Wie maakten we hier blij mee? Maar toen Maud haar een aantal weken later opzocht kon Mandisa in het Spaans koffie bestellen en had ze een aantal vriendinnen gemaakt. Had mijn assertiviteitstraining misschien toch effect gehad? Mandisa kwam terug met een plan: ze wilde naar Rhodes University in Grahamstown, Zuid-Afrika, en ze zorgde er zelf voor dat ze werd aangenomen.' ►

TERUG NAAR HET DORP

‘Alles leek goed te gaan, maar de realiteit was anders. Mandisa’s resultaten waren na het eerste jaar zo slecht dat het onzeker was of ze op Rhodes University mocht blijven. Verbeten haar tranen bedwingend gaf ze na lang aandringen toe dat het niet goed ging. “Als je geen hulp vraagt, kun je ook geen hulp verwachten,” probeerde ik haar bij te brengen. Wilde ze op deze universiteit blijven? Wilde ze er wat voor doen? Ze mocht ten slotte ook gewoon een baan gaan zoeken. Of terug naar het dorp van haar familie, waar de meisjes van haar leeftijd inmiddels meerdere kinderen hadden. “Dat kan ik niet meer,” zei ze schoorvoetend. “Ik ben te westers geworden.”

Ik had vaker met haar dit gesprek gevoerd. Als zij voor die westerse wereld kiest, en het bevoorrechte leven wil blijven leiden zoals ze dat bij ons vindt, zal zij zelf haar verantwoordelijkheid moeten nemen en haar best moeten doen. Net zoals we dat van de andere meisjes verwachten. Maar ik weet ook dat wát zij ook doet, wij haar, net als de rest, altijd zullen blijven steunen. Als het uiteindelijk niet lukt zal ik toch weer een manier zoeken om het op te lossen. Zij voelt nu eenmaal als onze dochter. Ik vloog naar Grahamstown en vond een bijlesleraar voor haar, iemand die haar kon leren hoe ze moest leren. Dat hielp. Daarnaast werkte zij zich maandenlang uit de naad en afgelopen voorjaar was ze de beste van de klas.’

SLACHTING

‘De moeilijkste tijd die we met Mandisa hebben meegemaakt was eind vorig jaar. Mandisa’s 21^e verjaardag naderde, en in Zululand bestaat de traditie om dan je Umemulo, je “*transition into womanhood*”, te vieren. Dat kan alleen als je nog maagd bent. Vrijwel niemand doet dit nog, maar Mandisa stond erop. Misschien om haar Zulu-roots nogmaals te bevestigen, maar vooral omdat ze wist dat haar moeder zo trots op haar zou zijn. Wij wilden haar hierin natuurlijk steunen, dus we gingen met z’n allen een paar dagen naar Zululand. Zonder ook maar een idee te hebben van wat het nu precies inhield. Omdat de viering van Umemulo nog zo weinig voorkomt, wist ook daar niemand precies wat er zou gaan gebeuren.

Mandisa was eerder naar haar geboortedorp afgereisd en verbleef al een week met een aantal vriendinnen op een matras in een hut. Toen wij haar gedag kwamen zeggen, kwam zij nauwelijks over-eind, ze leek onbereikbaar. Bij het ritueel hoorde de slachting van een koe. Die hadden wij uiteraard gefinancierd. Mandisa wilde tijdens de ceremonie wel het traditionele Umemulo-kostuum dragen, maar weigerde haar bovenlijf te ontbloten. Volgens de dorpelingen liep om die reden de koe weg. Die nacht sliepen wij in een hotel buiten het dorp en maakten niets mee van wat daar gebeurde. Een groep dronken mannen probeerde daar de hut binnen te dringen, waar zich tenminste één maagd en verder nog een aantal jonge vrouwen bevonden. De reden laat zich raden. Mandisa’s broer Sphephelo en een neef hebben ze moeten wegslaan, Sindi werd met stenen bekogeld. Pas toen Sphephelo, in het

dagelijks leven politie-agent, met zijn pistool in de lucht schoot, sloegen de mannen op de vlucht.’

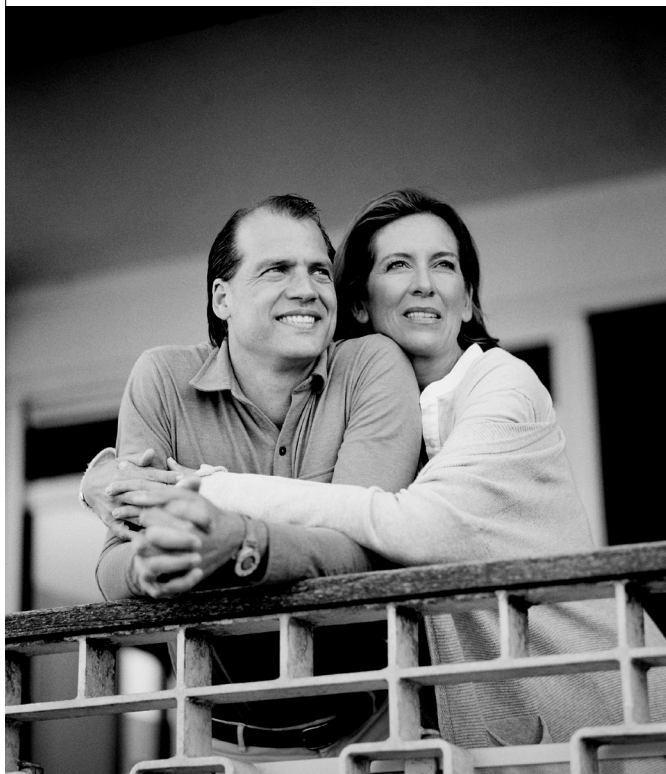
KWIJT

‘Toen wij de volgende ochtend van een gewonde Sindi en Sphephelo hoorden wat er was gebeurd, was mijn eerste reactie: we pakken nu onze spullen en vertrekken. Wat ben ik toch naïef te denken dat ik dit volk ooit zal begrijpen. De Zulucultuur is prachtig en trots, met vele mooie tradities, maar heeft ook zo’n rauwe en trieste kant, en er lijkt soms nul vooruitgang te zijn. De mannen werken amper en drinken te veel, de vrouwen laten zich overheersen. Het is uitzichtloos. Natuurlijk bleven we toch, en we maakten de ceremonie van zang en dans, die uren duurde, mee. Het ging tenslotte om Mandisa, ons meisje. Maar wat was ik blij toen dat achter de rug was. En toen we na stampij te hebben gemaakt – volgens de traditie moest Mandisa in de hut blijven tot de rituele armband van koeiendarm was afgevallen – Mandisa mee naar huis namen.

Nog weken voelde het alsof we haar een beetje kwijt waren. Op het verhaal over de bestorming van haar hut, reageerde zij lauw. Ze zei dat ze er niets van had gemerkt. Tijdens onze gesprekken over haar cultuur en de onderdanigheid van de vrouwen liet zij merken dat ze begreep dat het inging tegen onze waarden, maar ook dat het nu eenmaal zo was.’

DOOR HAAR OGEN

‘Het is een deel van onze relatie met Mandisa die ik moeilijk vind. Ik wil haar bijbrengen dat zij als enige de baas is over haar lichaam. En dat zij als beeldschone maagd in haar dorp gevaar loopt. Ik leg haar ook vaak uit dat man en vrouw in een relatie gelijk zijn. Ze hoort mij wel, maar vindt tegelijkertijd toch ook dat ze haar toekomstige man zal moeten “gehoorzamen”. Iets waar ik als geëmancipeerde, Nederlandse vrouw niet bij kan. Ik praat er regelmatig met haar over, ben heel open en direct tegen haar. Maar dat de waarden van deze twee culturen soms botsen, is een gegeven. En dat Mandisa ertussenin zit ook. Soms kijk ik naar haar van een afstandje. Dan zie ik achter die prachtige, sterke vrouw die ze is geworden, ook weer even dat kleine, dappere meisje op de tennisbaan, met gele kraaltjes in haar haar. En dan realiseer ik me dat zij hier nooit om heeft gevraagd. Het is zo gelopen, maar dat geeft mij niet het recht haar cultuur te veroordelen. Ik moet deze respecteren, en ook de mindere kanten ervan accepteren. Ook die horen bij Mandisa. Dat vind ik soms lastig, maar ook essentieel in wat wij aan al onze meisjes willen meegeven. Want juist door haar andere cultuur voegt Mandisa zoveel toe. Met Mandisa in ons leven leren wij allemaal ook te kijken door haar ogen. Onze meisjes krijgen een enorme ruime blik op de wereld mee, ze leren wat het betekent om diversiteit daadwerkelijk te omarmen en andere culturen te accepteren, ook als die ver van je af staan. In onze huidige samenleving is dat belangrijker dan ooit.’ ■

‘Soms zie ik weer even dat dappere meisje met kraaltjes in haar haar. En dan realiseer ik me dat zij nooit om deze situatie heeft gevraagd’